

Arhitekt mora biti na realnih tleh, a z glavo v oblakih

Intervju s Saro Badovinac

Zasnova in priprava pogovora: skupina Ženske v arhitekturi, ZAPS

Sara Badovinac (1987) je arhitektka mlajše generacije, leta 2014 je diplomirala na FA v Ljubljani, leta 2021 pa z odliko magistrirala na Domus Academy v Milanu. Svojo poklicno pot je začela že med študijem, leta 2010, v kolektivu Prapesa (kasneje Studio Prapra). Znotraj studia se ukvarja s produktnim in grafičnim oblikovanjem. Leta 2021 je živela, delala in študirala v Milanu, kjer se je izpopolnjevala na področju oblikovanja razstav in sodelovala z Matilde Cassani, med drugim tudi pri razstavi Buone Nuove (Good News) v Rimu. Za svoje delo sta s sodelavcem v Studiu Prapra, Petrom Zabretom, prejela že vrsto nagrad in priznanj (več nagrad brumen, nagrado za najboljše oblikovanje knjige na Slovenskem knjižnem sejmu, Indigo Design Award, Los Angeles Photobook Award, dve nagradi na festivalu Magdalena in mnoge druge). Svoje izdelke je razstavljala na sejmu Salone del Mobile v Milanu, na Tirana Design Weeku, festivalu Mikser v Beogradu, Skopje Design Weeku, Mesecu oblikovanja v Ljubljani, sejmu Ambienta v Zagrebu in na tednu oblikovanja v Sofiji.

© Li Xue

Po diplomi na Fakulteti za arhitekturo danes delujete kot oblikovalka v Studiu Prapra.

Tako kot vsako delo je tudi moje plod konstantne evolucije. Studio sva še v študentskih časih spontano začela razvijati s Petrom Zabretom, ki je skrbel za tekstopisno plat. Nastajal je organsko in neformalno, brez kakršnegakoli posebnega projekta ali naročenega dela, bil je zgolj rezultat najine želje po raziskovanju in eksperimentiranju z idejami. Ker so bile ideje vedno v središču pozornosti, se nisva ukvarjala s specifičnim področjem delovanja, ampak s tem, kako vsaki ideji ukrojiti pravo obleko. Včasih v obliki plakata, drugič predmeta ali pa prostorske intervencije. Sčasoma so začela prihajati večja naročila, večinoma s področja grafičnega oblikovanja; ta so redefinirala način delovanja studia, čemur se je sproti prilagajal. Naročniki so večinoma kulturne institucije, zavodi, fakultete, s katerimi gradimo dolgoročen odnos, saj tako skupaj rastemo.

Kakšno je vajino delo? Kakšna je dinamika?

Dinamika dela se prilagaja vsakemu projektu posebej. Delujem kot vodja oblikovanja in projektov, pri katerih se mi glede na potrebe in zahtevnost priključujejo posamezniki s specifičnimi »super močmi«. Če gre za manjše reči, jih oddelam sama, za večje projekte pa potrebujem malo več rok in možganov. Peter pa se priklaplja in odklaplja glede na to, ali gre za projekte z možnostjo za odprte brainstorminge in konstruiranje idej, kar je tudi njegovo področje delovanja. Po navadi sodelujeva pri samoiniciativnih projektih, sprejela sva tudi dogovor, da mora biti vsaj en projekt na leto avtorski. Vedno skušava ohranjati določen delež samoiniciativnih avtorskih projektov, saj so odlični teren za testiranje meja najine ustvarjalnosti ter eksperimentiranje s tehnikami in koncepti. Nedaven primer je projekt Zobna ura, ki sva ga predstavila v okviru Milano Design Weeka. Gre za vodno uro,

»Vedno skušava ohranjati določen delež samoiniciativnih avtorskih projektov, saj so odlični teren za testiranje meja najine ustvarjalnosti ter eksperimentiranje s tehnikami in koncepti.«

ki odmeri točno tri minute, da se nato pri umivanju zob porabi samo toliko vode, kot je treba. Prek tega projekta nama je uspelo spoznati veliko novih ljudi, s katerimi se dogovarjamo za naslednje korake in projekte.

Ukvarjate se pretežno z oblikovanjem ...

Ukvarjam se s projekti, ki obsegajo vse od grafičnega oblikovanja do oblikovanja razstav in predmetov. Trenutno v svojem delovnem procesu iščem presek grafičnega in prostorskega oblikovanja. Oblikovanje razstav je moja sveže pridobljena specializacija, ki ji želim v prihodnosti nameniti več pozornosti. Gre za preplet grafičnega in prostorskega oblikovanja, kjer sta koncept in vsebina vedno v središču pozornosti. Kar me pri tovrstnem oblikovanju najbolj privlači, je ukvarjanje z vsebino, ki ji je treba najti pravo obleko, da bo kar najbolje prišla do veljave. Za tovrstno oblikovanje moram biti »dvoživka«, ki se zna izražati z različnimi izraznimi sredstvi. Leto 2021 je bilo zame res nekaj posebnega, saj sem imela priložnost sodelovati pri oblikovanju razstav v Milanu, Rimu, Termoliju in Bolzanu.

Kje najdete navdih? Kako pojmuje ustvarjalnost?

Mojo pozornost najbolj pritegnejo nepričakovane situacije, ki nato v moji glavi porajajo nove zgodbe. Včasih tudi nimajo smisla, a mi polepšajo dan. In ravno ta sproščenost preizkušanja je ključna.

Ustvarjalnost je sposobnost svobodnega opazovanja, prek katerega lahko vidimo onkraj očitnega.

S področja arhitekture ste stopili v oblikovanje. Pa vendar, kaj je za vas vloga arhitekture?

Kakovostna arhitektura ima več kot tri dimenzije. Je zelo kompleksna, saj mora podati odgovor na vprašanja s področij zgodovine, okoljevarstva, sociologije, politike, ekonomije ipd. Je kolaž vseh teh silnic, umeščen v točno določen kontekst prostora in časa. Arhitekt mora biti po eni strani občutljiv in povezan s trenutnostjo, po drugi strani pa se mora znati odzvati z rešitvijo, ki zdrži preizkus časa. Recimo, da mora biti na realnih tleh, a z glavo v oblakih. Arhitektura je zame orodje za miselne procese, ki zahtevajo usklajevanje obstoječega s tem, kar šele prihaja.

Kakšen je vaš pogled na družbeno vlogo arhitekture?

Arhitektura bo naredila sama sebi veliko uslugo, če bo začela reševati majhne probleme znotraj lastne stroke, saj se včasih zdi, kot da želi vsak arhitekt rešiti svet. Po mojem mnenju bi morala arhitektura kot praksa prevetrirati pomen lastnih delovnih vrednot in spoštovanja zaposlenih. Trenutno namreč največ štejejo bleščeče fotografije projektov, malo manj pa dobrobit vseh klikajočih v biroju med procesom. Začne se z vprašanji vodilnih v birojih, kot so: kako lahko poslujem, da bo zadovoljno tudi moje osebe, in ne zgolj naročniki? Kako dati priložnost tistim, ki se sicer težje vključijo v trg dela? Kako omogočiti ženskam, da po porodu njihova glavna skrb ne bo morebitna zamenjava na delovnem mestu? Po pogovorih s kolegi bi rekla, da smo pri urejanju razmer še na začetku. Najprej torej reševanje človeških razmer na delovnem mestu, nato pa človeštva. Potreben je preskok od izgovorov k odgovornosti.

»Arhitektura bo naredila sama sebi veliko uslugo, če bo začela reševati majhne probleme znotraj lastne stroke, saj se včasih zdi, kot da želi vsak arhitekt rešiti svet.«

© Miran Kambic

Diagram diplomantov UL FA v 100 letih

Odprli ste temo, ki je v arhitekturnem poklicu resnično pereča. Ali arhitektom na splošno manjkajo noge na tleh (glava v oblakih očitno ni težava ...)?

Ali vam uspeva delo z boljšo socialno varnostjo?

Razmerij med nogami na realnih tleh in glavo v oblakih je toliko, kolikor je arhitektov, zato je podajanje splošne ocene nevhvaležno, kar pa ne pomeni, da ne manjka diskusije o omenjeni tematiki. Za začetek o enem od vidikov. Že dlje časa ugotavljam, da ima veliko arhitektov in oblikovalcev težave z upravljanjem časa. Slaba organizacija delovnih časovnic pa vodi v neskončne nadure, neprespane noči in posledično podplačane ljudi, ki so vključeni v ta proces. Ironično je, da velikokrat slišimo o pomembnosti kakovosti bivanja, poklic arhitekta pa slednjega nemalokrat ne omogoča – tudi po zaslugi omenjenega pomanjkanja organiziranosti. Ustvarjalni poklici so tek na dolge proge – če nenehno tečeš sprint, te bo na koncu zmanjkalo. Ta sodobni sprint pa se dogaja predvsem zato, da se ugotovi naročniku v slogu filozofije »čim prej«. In tukaj, se mi zdi, obstaja nekakšen začarani krog, iz katerega se je težko izviti. Sama sem se na določeni točki odločila za samostojno pot ravno iz teh razlogov, da si lahko krojim tempo, ki ga zmorem dohajati, in si s tem omogočam boljše življenjske in socialne pogoje.

Kaj pa prihodnost, se vam zdi, da bo v arhitekturi prišlo do kakšnih ključnih premikov?

Bolj ko bo lahko arhitektura delovala odprto in spremljala aktualne probleme, lažje bo ostala relevantna. Vse pa kaže, da prihodnosti arhitekture ne bomo več narekovali mi, temveč nas bodo v spremembe in odločitve prisilile posledice spreminjanja podnebja. Prihodnost arhitekture je v mreženju ljudi in vključevanju razpršenih trenutnih informacij. Podoba velikega arhitekta kot dirigenta orkestra je zastarela. Zvezdniški arhitekti ustvarjajo kult po lastni podobi, ki pogoltne vse okoli njih, njihovo delo pa sčasoma postane formula, kar hitro privede do predvidljivih rešitev. Če pa stvari počnete z možnostjo vključevanja drugih, lahko bolje opazujete in s tem bolje razumete okoliščine. Prihodnost arhitekture torej postavlja vprašanja in ne daje enoznačnih odgovorov, vklesanih v kamen.

Prisegate torej na sodobno fluidnost prostora, načrtovanja, odnosov, družbe. Ali bi rekli, da je to največji izziv arhitekturnega poklica danes?

Arhitektura kot praksa trenutno doživlja eksistencialno krizo, ker skuša skoraj hermetično zaprta vase s tradicionalnimi odgovori reševati probleme, ki zadevajo elito, in ne družbe. Ko bo začela prehajati meje lastnega obstoja in estetike, bo njena vrednost v družbi začela rasti. Trenutno se mi

© Manca Juvan

Guardians of the Spoon

zdi, da se arhitektura zgolj gleda v ogledalo in ugotavlja, ali je dovolj lepa. V zadnjih letih sicer narašča število birojev in studiev, ki se ukvarjajo z nje-no družbeno vlogo, vendar so po navadi tovrstne prakse potisnjene na ob-robo in so slabše financirane. Izziv je torej, kako dati vrednost takšnim praksam in najti načine, kako jih podpirati.

Kaj vam v poklicu daje zadoščenje?

Prvo zadoščenje po navadi pride v tistem mikro trenutku, ko po nekaj časa s svežimi očmi vidiš realizirani projekt. Takrat lahko oceniš, ali je ohranil osnovno idejo ali se je na poti, polni križišč malih odločitev, izgubil. Pravilo, da je uživanje v delu največja nagrada, vendar se seveda tudi takih na festivalu ne gre braniti, saj so dobra spodbuda za naprej.

Kaj mislite o vlogi žensk v arhitekturi? Se vam zdi, da jo je mogoče posebej izpostaviti?

Vloga žensk je enaka kot vloga moških – postavljati smiselna vprašanja in potem iskati odgovor, ki bi lahko bil relevanten za našo družbo in njeno vpetost v širše okolje.

Kakšno je vaše mnenje o usklajevanju dela in družine, materinstva?

Opažam, da področje arhitekture pospešeno izvaja naravno selekcijo, pri kateri je romantična podoba arhitekta, ki ustvarja po navdihu, čedalje bolj pravljična za devetimi gorami. Realnost tega poklica je v žongliranju z dolgimi delovnimi urami, v močni konkurenci in konstantni negotovosti, kaj bo jutri. Če tej enačbi dodamo še uresničeno željo po lastni družini, vse skupaj zahteva izjemno spretnost.

Kaj vam pomeni poklic, ki ga opravljate?

Gre za destilat vsega, kar na dnevni ravni doživim in prek filtra izkušenj kanaliziram v svoje delo. Svoje delo imam rada, ker si vsak dan postavljam vprašanja in se učim iz konteksta. Ne opravljam ga, ker želim nekaj povedati, ampak ker deluje kot moj osebni strelovod za novo znanje. Prek svojega poklica se učim sodelovati in uživati v sinergijah različnih ljudi in predlogov.

Ste kdaj razmišljali, da bi svoj poklic opustili?

Po študiju arhitekture sem vpisala tudi študij oblikovanja in se v tem poklicu definirala. To, da sem poklic arhitektke podkrepila z oblikovanjem, mi je pomagalo definirati lastno nišo. Arhitektov z enako vizijo in usmeritvijo je po mojem mnenju na našem trgu preveč. Arhitektura kot klasična projek-tiva, ki se ukvarja s projekti velikega formata, pa je žal podvržena slabim delovnim pogojem, ki jih nisem želela sprejeti. Delovanje v manjšem merilu se mi zdi bolj prijazno do mojega zdravja, kar pa je osnovni pogoj za dolgoročnost v tem poklicu.

© Mikser

Cone Lamp

Imate morda nasvet za mlade arhitektke/arhitekto, ki šele vstopajo v svet arhitekturnega poklica?

Najdite svojo nišo in v njej vztrajajte. Arhitektura naj bo vaš rezultat, in ne nujno vir navdiha. Prihodnost je najboljša arhitektka, zato se velja zgledovati po njeni nepredvidljivosti.

Kakšno podporo bi morala po vašem mnenju stroka zagotavljati ženskam na začetku poklicne poti (in kasneje)?

Na splošno bi se moral v družbi in stroki zgoditi mentalni preskok oziroma odskok od strahu pred usklajevanjem materinstva in dela. Stremeti bi morali k zakonskim olajšavam za zaposlovanje žensk, ki se odločijo za družino. Veliko žensk se na karierni poti odloči za opustitev poklica zaradi strahu pred nemogočim usklajevanjem družine in dela v arhitekturi, saj sta tempo in stres v tem poklicu kar velika. Zelo malo je žensk, ki bi delale pri projek-tih večjih formatov, saj so manjša merila življenjsko bolj obvladljiva. Veliko žensk v arhitekturi se ukvarja s projekti in temami, ki zadevajo družbeno odgovornost, a so znotraj stroke tovrstni projekti manj cenjeni in podplačani. Stroka bi morala bolj spodbujati projekte, ki razvijajo družbeno em-patijo. Vse ostalo so zgolj lepe besede. Koraki morajo biti konkretni. Kot beton. Če ne, bomo obstali.

Ali obstaja potreba po spodbudah, kot so posebne nagrade za ženske?

Ne, s tem se razlika med ženskami in moškimi še bolj povečuje.

Morda še kakšna misel o arhitekturi za zaključek?

Leta 2018 sem bila v Urbino na poletni šoli oblikovanja ISIA Urbino/Werkplaats Typografie Summer School, kjer sem delala analizo del Giancarla De Carla. Imela sem priložnost, da za svoje raziskave preživim 24 ur v hiši Ca 'Romanino oziroma tam s kolegicami ostanem za eno noč. Hiša stoji na samotni lokaciji na vrhu nekega hriba nekaj kilometrov iz Urbina. Ko smo vstopile vanjo, nismo verjele svojim očem, ušesom in nosu. Pokrajina, opeka, beton, rdeča barva, vino, sivka in razgledi so se poigrali v popolni harmoniji. Po večeru se je dan prevesil v noč in takrat se je hiša začela spreminjati. Če je bila podnevi rezervirana za ljudi, so jo ponoči začeli naseljevati njeni malo manj pričakovani prebivalci. Tako smo noč preživele ob preganjanju škorpionov, ob zavijanju volkov in polni luni. Ob tej izkušnji sem dojela, da je arhitektura na voljo vsem, in tako je tudi prav. Čeprav sem to spoznanje plačala z neprespano nočjo.

»Vloga žensk je enaka kot vloga moških – postavljati smiselna vprašanja in potem iskati odgovor, ki bi lahko bil relevanten za našo družbo in njeno vpetost v širše okolje.«